

AKADÉMIA KLASICKEJ EKONÓMIE 2007

Úloha štátu v ekonomike a spoločnosti

Téma:

**Význam myšlienok predstaviteľa klasickej liberálnej ekonómie pre Slovensko
v roku 2007**

Trh nie je všeliak ! Trh zlyhá ! Trh nevylieči všetko a preto treba niečo iné ! Takéto a podobné výčitky počúvame veľmi často od socialistických politikov. O trhu hovoria, ako o niečom neživom, abstraktnom, ako o niečom, čo sa vôbec netýka ľudí, ako o jednom z mnohých spôsobov riešenia problémov, ako o zlu namierenom proti ľuďom a preto je nutné ho zničiť alebo aspoň potlačiť .

Tvrdia to, pretože si neuvedomujú, čo trh vlastne znamená. Neuvedomujú si, že je to miesto, kde si ľudia na základe svojich vlastných individuálnych rozhodnutí vymieňajú statky a služby za náležitú protihodnotu. (To znamená, že keď jeden subjekt A predáva druhému subjektu B knihu za 100 korún, pre A má táto kniha nižšiu hodnotu ako zmieňovaných 100 korún a pre B zase naopak, má ta kniha väčšiu hodnotu ako 100 korún.)

Preto hovoriť o trhu, ako o niečom neživom, ako o niečom abstraktnom, čo nemá s ľuďmi nič spoločné je úplne absurdné. Veď práve slobodný ľudia, svojimi slobodnými rozhodnutiami ten trh vytvárajú. Trh taktiež nie je iba jednou z mnohých alternatív na riešenie problémov. Existujú totiž len dve cesty a to trh a štátne vlastníctvo. Preto politici verejne kritizujú trh bez zmienky alternatívy v podobe štátu, lebo by tak zničili ilúziu akéhosi iného riešenia. Iné riešenie je vždy však len štátne vlastníctvo.

Asi najznámejší výrok Adama Smitha znie: “ že sa môžeme naobedovať, to nie je z dobrej vôle mäsiara, sládky alebo pekára, ale preto, že dbajú o svoje vlastné záujmy¹ “ Adam Smith tým mieni to, že v povahe človeka je prirodzený egoizmus, ktorého napĺňaním prospieva nielen sebe, ale aj ostatným okolo neho. Tým egoizmom je sebaobohatenie, čiže vidina zisku, o ktorý ide každému účastníkovi trhového reťazca. Ani zisk, ani egoizmus v tomto ponímaní nie je neetický, nemorálny alebo odsúdeniahodný, ako to často socialisti tvrdia, ale naopak, je motivujúcim prvkom, ktorý zabezpečuje bezproblémový proces prechodu tovaru alebo služby od výrobcu cez sprostredkovateľa až ku konečnému spotrebiteľovi. Bez zisku, čiže bez motivácie by sa tento proces narušil a zničilo by to trhové prostredie.

Zoberme si za príklad predavača hamburgerov. Aby mohol pripraviť a predáť hamburger potrebuje dodávateľov mäsa, zeleniny, zemi, dressingov atď. Predpokladajme, že tento predajca chce ušetriť a všetky potrebné produkty nakupuje u výrobcu, čiže farmárov a spracovateľov. Potom by išlo o reťazec typu: výrobca – maloobchodník – spotrebiteľ.

Ak by sa štát rozhodol zakázať zisk maloobchodníkovi, čiže predajcovi hamburgerov, prestal by ich predávať a spotrebiteľia by prišli o možnosť kúpiť si ho. Proste by neexistoval, iba ak v prípade štátom regulovanej forme resp. štátnom vlastníctve, ktorý by riadil všetky časti dodávateľského reťazca. Riadil by množstvo a cenu, za akú by mohli výrobcovia a predávajúci predávať svoje produkty.

Výsledkom by však neboli lacnejšie hamburgery pre spotrebiteľov, pretože bez absencie zisku by sa vytratila motivácia robiť hamburgery s nižšími nákladmi, v dôsledku čoho by to spotrebiteľia preplatili svojimi daňami prostredníctvom dotácii od štátu pre tento druh odvetvia. Rovnaký efekt by malo zakázať zisk výrobcovi.

Súčasná slovenská vláda však ignoruje zdravý rozum a základné ekonomické axiómy a zakazuje zisk. Zakazuje zisk zdravotným poisťovňami a zakazuje transformáciu nemocníc na akciové spoločnosti, čoho dôsledkom je neefektivita, zlá kvalita poskytovaných služieb a neustále

---

¹ Smith A.: Pojednání o podstatě a původu bohatství národu. Liberální institut, Praha 2001

zvyšovanie zadlženosti zdravotníckych zariadení. Pritom ide o ten istý vzorec, o ten istý dodávateľský reťazec: výrobca resp. poskytovateľ (zdravotná poisťovňa) – maloobchodník (nemocnica) – spotrebiteľ (pacient).

Štát si mylne myslí, že ak odbúra zisk zo zdravotníckeho alebo iného odvetvia a tým pádom odstráni súkromný kapitál, ušetrí prostriedky na maržiach týchto súkromných spoločností a tie sa môžu vrátiť do systému alebo štátnej kasy. Prostriedky sa však nevrátia do systému ani do štátnej kasy, pretože sa spotrebujú v neefektívnom systéme bez motivácie, bez riadenia sa krivkami dopytu a ponuky, bez informácie v podobe ceny za vykonané služby pre nemocnicu. Bez týchto pravidiel náklady na správu a réžiu niekoľkonásobne prevyšujú marže súkromných spoločností, a tak isto, ako pri predavačovi hamburgerov, to ľudia zaplatia cez svoje dane prostredníctvom štátnych dotácií. Preto je absurdné považovať štátne zásahy, regulácie či reštrikcie za prínos.

Vždy, keď príde k polemike o tom ako vyriešiť problém, buď prostredníctvom štátu alebo voľného trhu, mali by politici tieto dve slová nazvať ich pravými slovami, ich pravými podstatami, ich definíciami. Frédéric Bastiat v diele "O Zákonoch" definoval štát ako veľkú fikciu, prostredníctvom ktorej sa každý snaží žiť na úkor všetkých ostatných. Je to asi tá najpejoratívnejšia definícia, ale zároveň veľmi výstižná. Pokračuje: "v minulosti sa takto označovalo otroctvo, lúpenie, podvody, násilie, klamstvo"².

Podľa Bastiata však už utláčateľ nekoná priamo, svojimi vlastnými silami na utláčaného, ale prostredníctvom štátu:

"Nie, naše vedomie sa na to stalo až príliš útlocitným. Ešte stále je tu tyran a obeť, ale medzi nimi sa objavil prostredník nazývaný štát, teda sám zákon. Čo už môže lepšie zapchať ústa obeť ako fakt, že na strane zlodēja, tyrana stojí zákon? Všetci sa pri tej či onakej príležitosti obraciame na štát. Hovoríme mu: Zdá sa mi, že za svoju prácu dostávam príliš málo peňazí. Aby som svoju námahu trochu vyrovnal, vykompenzoval, chcel by som trochu zobrať tomu druhému, čo zarába viac ako ja. Ale je to nebezpečné. Nemohli by ste mi to nejako uľahčiť? Dať mi radšej nejaké miesto? Alebo poškodiť mojich konkurentov? Alebo mi dať znárodnený majetok? Alebo zaplatiť školu pre moje deti z verejných peňazí? Alebo nejakú dotáciu, len tak, na povzbudenie? Alebo mi zabezpečiť pokojný život až budem mať päťdesiat. Takto prídem k svojmu cieľu v úplnom klude a pokoji mysle, lebo sám zákon konal v môj prospech a všetky výhody som získal bez akéhokoľvek rizika byť potrestaný i bez akéhokoľvek odporu obeť".

Bastiat vtipne opísal v polovičke devätnásteho storočia realitu dnešného sveta a Slovenska nevnímajúc. Pozrime sa, čo spravila ľavicová vláda po získaní moci v minulom roku. Zvýšila dotácie poľnohospodárom, zaviedla bonifikáciu hypotekárnych úverov, zaviedla regresivitu v nezdaniteľnej časti základu dane, rozdáva vianočné dotácie pre dôchodcov, umelo im znižuje platby za plyn, predseda vlády si nechal schváliť 150 miliónov ako rezervu ...

Toto všetko naša vláda stihla za jeden rok svojej vlády a ešte sa tým chváli. Chváli sa lúpením a zbíjaním, pretože niekomu dať znamená niekomu zobrať. Kradne miliardy v čase najvyššieho ekonomického rastu Slovenska vo svojej histórii, keď sa HDP blíži k desiatim percentám. V čase, keď do štátnej pokladnici tečie najväčšie množstvo peňazí, akým štát doteraz disponoval. Otázka znie koľko bude kradnúť, ak sa Slovensku nebude dariť tak dobre, ak sa minú prostriedky, ak HDP nebude rásť desiatimi percentami, ale iba piatimi či tromi?

---

² Bastiat F.: O Zákonoch. Kalligram, Bratislava 2002

Tí, ktorí sú adresátmi týchto prostriedkov si na dotácie veľmi rýchlo zvykli a nebudú sa chcieť vzdať svojich vymožeností. Tam cesta viesť nebude a štát im na ich dotácie nesiahne. Siahne teda ešte hlbšie do vreciek tým, ktorí dotovali (nedobrovoľne) štátom vybraných ľudí doteraz. V tomto sa štát správa v skutku racionálne. Tak ako každý zlodej sa vyberie zbíjať tam, kde to už odskúšal, kde je najmenej prekážok a odpor voči obetiam je taký veľký, že aj keby ho usvedčili z krádeže, tak sa mu nielenže nič nestane, ale sa mu ešte poďakujú za to, aký je solidárny voči ostatným skupinám ľudí, keďže všetko ulúpené chcel rozdať chudobným.

Ako vystrihnuté z legendy o Jánošíkovi. Sám predseda vlády Róbert Fico sa k nemu prirovnal, ako keby okrádať bohatých nebolo rovnakým hriechom ako okrádať chudobných. Nepochopiteľné.

Čo je to štát ?

Keď trh vytvárajú všetci ľudia danej krajiny, štát sa skladá iba z úzkej skupiny byrokratického aparátu. Tento aparát podľa Bastiata tvoria “ ministri a funkcionári, ľudia, ktorí, tak ako napokon všetci ľudia, na srdci skrývajú túžbu vládnuť, mať, zväčšovať svoj vplyv a majetok “³.

Má to za následok Smithova egoistická povaha človeka, o ktorej som sa zmienil vyššie. V tomto prípade však egoizmus už nevystupuje ako pozitívna vlastnosť, pretože vláda nenarába so svojimi vlastnými prostriedkami, ktoré by musela sama vyprodukovať a na základe toho ich vymieňať za náležitú protihodnotu. Ale naopak narába s cudzími zdrojmi, presnejšie s prostriedkami daňových poplatníkov.

Preto tieto prostriedky využíva hlavne pre svoje vlastné záujmy, teda aby sa udržala pri moci čo najdlhšie a to tak, že verejné financie alokuje medzi rôzne sektory ekonomiky a medzi rôzne skupiny obyvateľstva nespravodlivo, neobjektívne, nerovnomerne a často aj netransparentne tam, kde si chce udržať alebo získať podporu.

Na Slovensku ako aj v iných postkomunistických krajinách ľudia pochopili význam súkromného vlastníctva, pretože boli svedkami prerodu štátnych podnikov na podniky súkromné. Chápu to pri reštauráciách, ktoré im ponúkajú pestrú paletu jedál a vín, ktoré predtým ani nepoznali, chápu to pri kinách, kde si môžu vybrať z viacerých rôznych filmov premietaných v jeden deň, chápu to pri každom jednom obchode, či už ide o potraviny, oblečenie, drogériu, športové potreby ..., kde ich ohuruje rozmanitosť ponuky v komparácii s tým čo poznali pred '89. Chápu to, pretože s nimi majú osobnú skúsenosť.

Avšak zostávajú zmetení pri veľkých podnikoch. Pretože nevedia ako fungujú, akými pravidlami sa riadia, ako ich ovplyvňujú štátne reštrikcie, aký význam majú pre nich samých. Túto neznalosť politici využívajú a dávajú týmto podnikom rôzne prívlastky ako napríklad strategické. Týmto sa snažia naznačiť, že pre malé podniky je súkromné vlastníctvo prospešné, ale pre veľké už nie. Jediným ich argumentom je slovo strategické. A čo je strategické nevie nikto lepšie riadiť, ako štát. Prečo tomu tak je ,už ale nevysvetlili.

Pritom najväčšie firmy sveta ako Microsoft, Exxon Mobil, Wall Mart Stores či General Electrics sú privátne spoločnosti a zároveň najúspešnejšie. Natíska sa tu otázka: Prečo medzi ne nepatria štátne spoločnosti, keď podľa socialistických politikov je štátne vlastníctvo výhodnejšie ?

---

³ Bastiat F.: O Zákonoch. Kalligram, Bratislava 2002

Bastiat tvrdí, že štát nemá byť výrobcom, ale len zabezpečovateľom bezpečnosti výrobcov, čo vedie k úsporám a poriadku vo verejných financiách, v dôsledku čoho je možná stabilita a spravodlivosť daňového zaťaženia⁴. Politici i dnes v 21. storočí nie sú schopní uvedomiť si (resp. nechcú si uvedomiť) absurdnosti existencie štátnych podnikov a to z rôznych dôvodov.

Socialisti, ako bývalí komunisti odmietajú súkromné vlastníctvo a priori a nielen strategické, ale všetky podniky by najradšej videli v štátnych rukách. Ďalej sú tu “ moderný “ socialisti, ktorí sa eufemicky nazývajú sociálny demokrati. Tí na rozdiel od komunistov síce pripúšťajú potrebu existencie súkromného vlastníctva, ale len pod ich prísnu kontrolou. A teda nechávajú malé, pre nich bezvýznamné podniky, aby sa riadili trhovými princípmi, avšak regulácia a kontrola veľkých podnikov im dáva pocit nadradenosti, pocit absolútneho vplyvu nad krajinou, pocit nenahraditeľnosti, pocit, že držia štát pevne v opratách. Tento pocit oni nevyhnutne potrebujú pre svoju existenciu, pre svoje bytie. Je to akési dedičstvo po komunistickej ideológii. Preto je pre nich nepredstaviteľné pustiť do “ ich “ spoločností súkromný kapitál.

Nacionalisti podobne ako prvé dve skupiny nevymysleli žiadny logický argument pre existenciu štátnych podnikov. Držia sa tiež len svojej zvrátenej ideológie, ktorá s miernou nadsádzkou znie: Čo je naše, to je naše a nikomu nič nepredáme. Potom sú tu protekcionisti a intervencionisti , ktorí môžu pochádzať z rôznych politických strán. Nedržia sa žiadnej striktnej ideológie, ale podobne ako nacionalisti odmietajú súkromný kapitál vo veľkých spoločnostiach, ktorý prevažne plynie zo zahraničia za nevýhodný pre krajinu, a preto treba chrániť trh pred zahraničnou intervenciou.

No a nakoniec tu sú oportunisti, členovia politického bahna, ktorí zastávajú potrebu štátneho vlastníctva iba z dôvodu ich vlastného obohatenia. Nezáleží im na verejnom záujme, nestarajú sa o blaho a prosperitu krajiny, sú to len karieristi, ktorí bezhlavo smerujú nahor. Tí potrebujú štátne podniky kvôli ich defraudáciám, korupciám a klientelizmom.

Prečo je dobré púšťať zahraničné spoločnosti na svoj trh ? Odpoveď je jednoduchá, kvôli konkurencii. Konkurencia zabezpečuje nižšie ceny pre spotrebiteľov, prináša nové know-how a kapitál, prináša nové výrobky a služby pre svojich zákazníkov, núti firmy k vyššej efektívnosti, nižším nákladom, k zdokonaleniu svojich výrobkov a služieb, k podpore vedy a výskumu atď.

Podobne, ako štátny protekcionizmus, negatívne funguje aj preferovanie domácich značiek pred zahraničnými, ktorých komparatívnou výhodou je len ich pôvod. Veľa výrobcov smeruje svoj marketing práve na cit domácich spotrebiteľov, ktorí v duchu podpory domácej ekonomiky, či jednotlivých podnikov nakupujú konkrétny výrobok.

Aké to má následky ? Podnik dostáva zdeformované informácie o skutočnom dopyte po jeho výrobku na trhu, preto môže zvýšiť cenu na takú úroveň, ktorá je akceptovateľná spotrebiteľmi a zároveň nad úrovňou skutočnej ceny, teda ceny, ktorú by musel podnik stanoviť, ak by nebol domácim výrobcom resp. by neformuloval svoj marketing patriotským spôsobom.

Zákazníci tak vydávajú viac peňazí na spotrebu, i keď by si mohli kúpiť lacnejší a rovnako kvalitný zahraničný výrobok. Podnik takto nečelí dostatočnému tlaku konkurencie a znižuje sa tým jeho efektívnosť v oblasti kvality a nákladov. Jeho možnosť expandovať na zahraničné trhy sa taktiež výrazne znižuje, ak nie úplne vylučuje. Môže to dosiahnuť iba výrazne nižšími cenami na

---

⁴ Bastiat F.: O Zákonoch. Kalligram, Bratislava 2002

zahraničných trhoch, ako na domácom. To však znamená, že domáci spotrebitelia umožňujú podniku cez svoje vyššie výdavky za tovar, podporovať nižšie ceny pre zahraničných spotrebiteľov.

Štát a výchova

Aká je úloha rodiny, myslím tým hlavne rodičov, v procese výchovy svojich detí. Stále môžeme počuť zo všetkých strán, aká je mládež nevychovejšia, brutálnejšia, bez rešpektu k autoritám, dešpektu k pravidlám a pod. Ruka v ruke spolu s týmito výčitkami na dnešnú mládež sa ozývajú aj príčiny ako sú médiá, internet, mobilné telefóny, voľná zábava na diskotékach a baroch. Majú na to tieto skutočnosti naozaj hlavný vplyv? Stoja za úpadkom morálky spoločnosti, teda aspoň jej časti mobilné telefóny a čoraz viac frivolnejšie diskotéky?

Tieto veci predsa vznikli za účelom zjednodušenia každodenného života a pobavenia ľudí, nie aby defraudovali našu morálku. To žiadny vynález nedokáže, to dokáže iba človek samotný. Ľudia však žiadajú reguláciu takmer všetkého zo strany štátu, samospráv, miest a obcí, aby sa postarali o naše deti.

Žiadajú reguláciu internetu, pretože sú tam voľne prípustné hanlivé stránky, žiadajú reguláciu programov v televízii a rádiách z toho istého dôvodu, žiadajú samosprávy, aby bary a diskotéky boli časovo obmedzované a kontrolované policajtmí, žiadajú odstránenie obrázkov prechudnutých modeliek z novin a časopisov, pretože negatívne ovplyvňujú správanie mladých dievčat. Dôvod? Ochrana detí.

Vlády po celom svete sa toho chytili a tento dopyt sa snažia s čo najvyššou intenzitou saturovať. V súčasnosti to prepuklo do obľudných rozmerov a nielen ľavicové strany sa predhávajú v tom, čo a ako ešte možno regulovať, obmedzovať alebo rovno zakázať, len aby si mohli zvýšiť svoj politický kapitál. Z tejto politiky regulovania sa stala dogma, o ktorej sa prestalo komunikovať a berie sa ako apriórny fakt. Toto tvrdenie je podporované aj psychológmi, čo zásahom štátu ešte pridáva ku legitímnosti. Otázky sú im však kladené tendenčne, bez toho, aby sa zoberali do úvahy všetky okolnosti a aspekty problému.

Keď dáte otázku psychológovi, či môžu násilné programy v televízii resp. videohry negatívne ovplyvniť duševný vývoj dieťaťa, jeho odpoveď bude kladná. Psychológ si odviezol svoju prácu a na otázku odpovedal pravdivo. Ak dáte otázku gynekológovi, či kondóm výrazne zníži pravdepodobnosť nákazy vírusom HIV, jeho odpoveď bude takisto kladná. A taktiež si dobre odvedie svoju prácu, ako jeho kolega psychológ. To však neznamená, že používanie kondómu je najlepším možným spôsobom, ako sa vyhnúť nákaze. Pretože lepším spôsobom je nákaze predchádzať a to tým, že človek sa zdrží promiskuitného správania.

A podobne to platí aj u psychológa. Čiže nie regulovať televízne alebo internetové vysielanie, ale zodpovedným prístupom rodičov, ktorí od malička vychovávajú svoje deti k správnym hodnotám, aby neskoršie sami, nezávisle od toho, čo hovorí štát, odmietali tieto programy. Znie to síce utopicky a viem, že nie vždy sa darí vychovať deti tak, ako si rodičia predsavzali, ale ani v tomto prípade nemožno zobrať všetkým rodičom tú možnosť, aby im oni sami zakázali ten či onen program v televízii alebo na internete. Je to ich právo a tiež povinnosť povedať svojim deťom, čo smú a čo nie, čo je správne a čo nesprávne, čo je prijateľné a čo už nie a hlavne prečo.

Odprieť rodičom odpovedať svojim deťom na tú najprirodzenejšiu a pritom najťažšiu otázku PREČO? je zločinom.

Na Slovensku vládne polemika o tom, čo má vysielat' verejnoprávna televízia a aké poslanie má zohrať v spoločnosti. Padajú názory, že Slovenská Televízia má byť protipólom súkromným a teda komerčným televíziám a mala by sa zamerať na kultúrnejšie a hodnotnejšie programy. Tvrdí to kultúrna obec, teda hlavne herci, scenáristi, režiséri a ostatní protagonisti, ktorí sú komercializáciou verejnoprávnej televízia priamo alebo nepriamo poškodený. (Uprednostňovanie komerčných titulov pred vlastnou tvorbou televízie)

Na tom by nebolo nič neprirodzené, keďže každý si chráni svoje osobné záujmy, oni to však interpretujú tak, ako keby to malo za následok úpadok kultúry a morálky celej spoločnosti. Toto je problémom celého kultúrneho života nielen na Slovensku. Z ich pohľadu vyplýva, že čím viac peňazí sa naleje do kultúry, tým kultúrnejší národ budeme.

Podľa poľského filozofa M.A. Krapieca cieľom kultúry je zušľachtenie a humanizácia človeka, ktorá mu pomáha v osobnom rozvoji a v dosahovaní dokonalosti. Ďalej tvrdí, že najvyšší kultúrny pokrok nastáva, ak sa uplatňujú najvyššie duchovné hodnoty, ktoré pochádzajú zo zdravého rozumu a zo zdravej a pevnej vôle. Kultúra, ale i civilizácia, sú mnohokrát výtvorom malej skupiny nadaných ľudí, hoci isté schopnosti má každý, ale nie každý ich využíva. Nemali by sme teda žiť len pre seba, ale aj pre rozvoj a dobro iných ľudí. Potom pod pojmom kultúrny človek, nerozumieme len rozhládeného človeka, ktorý má poznatky z oblasti techniky, vedy a umenia, ale predovšetkým mravného človeka. Preto by sme sa mali neustále starať o rast našej mravnosti. Morálka jednotlivca a celého národa určuje hlavnú črtu celonárodnej kultúry⁵.

Krapiec stavia mravnosť a morálku pred zručnosťami, vzdelanosťou a intelektom človeka. Natíska sa otázka: Bolo mravné vydať miliardy zo štátneho rozpočtu na dostavbu Slovenského Národného Divadla a ďalšie stá milióny ročne na jeho prevádzku. Je mravné dotovať ostané divadlá po celom Slovensku, i keď ich návštevnosť je prinízka ?

Skutočne môže štát za to, že sa na Slovensku netočia žiadne filmy ? (Island s 300 tis. obyvateľmi natáča 4 až 6 filmov ročne zo súkromných zdrojov) Na tieto otázky by si mali naši herci odpovedať, aby zistili, či sú naozaj takí kultúrny, za akých sa sami pokladajú a či ich kultúrna aktivita má taký blahodarný dopad na spoločnosť ako celok, že ju treba financovať z verejných prostriedkov všetkých občanov, i tých, ktorí v divadle nikdy neboli a ani sa nechystajú.

Tak ako zo študenta navštevujúceho univerzitu sa automaticky nestane vzdelaný človek, tak ani z umelca sa účinkovaním v divadle nestane automaticky človek kultúrny.

Môže sa ním stať, ale v momente, ak začne požadovať od štátu miliónové dotácie na prevádzku divadla, kultúrnych akcií či prípravy filmu, o ktorých sa vopred vie, že nevyprodukujú dostatočne vysoký príjem na pokrytie nákladov, stráca možnosť pýšiť sa titulom kultúrneho človeka. Prečo? Pretože žiada o prostriedky pre seba, na pobavenie úzkej skupiny ľudí – divákov, ktoré vyprodukovali všetci občania krajiny, teda aj tých, ktorí o danej udalosti ani nevedia. Ukrajujú tým časť peňazí, ktoré by mohli byť použité efektívnejšie (napr. do vzdelania – základné školy sú využívané všetkými) a pre skupinu, ktorá sa kvantitatívne nedá zaradiť na základe špecifických parametrov do žiadneho segmentu obyvateľstva, čo neplatí u návštevníkov divadiel, ktorí by sa dali zaradiť napr. do strednej resp. strednej - vyššej vrstvy s vyšším vzdelaním.

---

⁵ KRAPIEC, M. A.: *O demokratyczne państwo „dobra wspólnego”*. In: UŹTKE. Lublin, 1994 - http://fedu.ku.sk/~akimjak/vyucba/fk/uvod_do_fil_kultury.pdf

Záver

Súhrnom tohto všetkého je poukázanie na to, že etatistické a paternalistické tendencie socialistických vlád nefungujú a škodia nielen ekonomike a tým aj životnej úrovni obyvateľstva, ale taktiež degradujú a podryvajú schopnosti ľudí pri riešení ich vlastných problémov. Ak tento prístup trvá príliš dlhú dobu, potom je veľmi ťažké presvedčiť ľudí, že je vlastne v ich záujme, aby sa zdržali výhod, ktoré im z toho plynú a na ktoré si zvykli. A tak vznikajú deformácie na trhu a v mysliach ľudí, proti ktorým sa len ťažko bojuje. Čoho dôsledkom vzniká konzervácia chudoby v nerozvinutých a stagnácia v rozvinutých regiónoch.

LITERATÚRA

Smith A.: Pojednání o podstatě a původu bohatství národu. Liberální institut, Praha 2001

Bastiat F.: O Zákonoch. Kalligram, Bratislava 2002

KRAPIEC, M. A. : O demokratyczne państwo „dobra wspólnego”. In: UŻTKE. Lublin, 1994 - http://fedu.ku.sk/~akimjak/vyucba/fk/uvod_do_fil_kultury.pdf